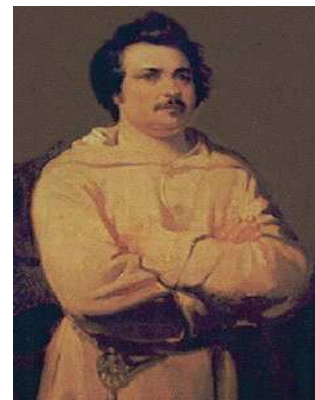

HONORE DE BALZAC

(1799-1850)

Repere biografice

În acreditarea ideii că marile curente literare și mai cu seamă epocile de rezonanță în istoria literaturii își sintetizează esența în câte un mare exponent al vieții politice, militare, științifice și culturale, realizmul francez se exprimă prin opera lui Balzac. De altfel s-a afirmat că opera sa rămâne documentul cel mai extraordinar al societății timpului său, mărturie și muzeu viu al unui secol francez (Albert Thibaudet). Din perspectiva timpului însă Balzac a făcut pentru Franța mai mult decât Ludovic-Filip, întrucât a conservat un secol din istoria ei într-o operă pe cât de vastă, pe atât de reprezentativă.

Pe de altă parte, ca orice geniu, Balzac își depășește timpul și epoca, făcând din doctrina realistă un model de lectură și realizare a romanului, care a zdruncinat vechile concepții și a devenit lege în materie de gust literar pentru întregul secol ce i-a urmat, așa cum subliniază Brunetièrre : “de cincizeci de ani un bun roman e acela care seamănă cu un roman de Balzac, așa cum de o sută de o sută cincizeci de ani o comedie bună este aceea care seamănă cu o comedie de Molière”.

BERNARD-FRANCOIS BALZAC

Originalitatea sa, devenită proverbială la Tours, se manifesta deopotrivă în vorbele ca și în faptele sale; nu făcea și nu spunea nimic asemănător altora; Hoffmann ar fi făcut din el un personaj al povestirilor sale fantastice. Tatăl meu își bătea adesea joc de oameni, acuzându-i că-și făuresc neîncetat propria nefericire; nu putea să dea ochii cu o faptă pocită fără a se mînia pe părinții respectivi, și mai ales pe cîrmuitorii, mai puțin grijulii de îmbunătățirea rasei umane decît de aceea a animalelor. În privința acestui subiect extrem de delicat avea terii ciudate, pe care le argumenta într-un mod nu mai puțin ciudat:

“Dar la ce bun să-ți publici ideile?” spunea el plimbîndu-se prin odaie, în haina sa călduroasă de mătase brun-roșcată, și cu capul înfundat de cravata groasă, la modă pe vremea Directorului. “O să aud iar că mi se spune *original* (titulatura asta îl scoase din sărite)” și pe lume nu va fi nici măcar un slăbănog sau un rahitic mai puțin !...

Soția sa îl puse la grea încercare răbdarea și filozofia. Frumoasă, cu trăsături regulate, cu o față fină și ascuțită, cochetă, adeseori rigidă și rece, era ofemeie și jumătate, dar un suflet uscat. Primise o educație aleasă, la *Les Dames de Saint-Gervais*, la Paris. Doamna Balzac credea în științele oculte, în vrăjitoare și în somnabuli.

Familia Balzac trăia pe picior mare. Când se deschide o subscripție pentru crearea unui liceu la Tours, cetățeanul Balzac dădu 1300 de franci; prefectul 1000 de franci; arhiepiscopul, 600 de franci. În afară de rentele și de arendele soției sale, Bernard-Francois încasa câteva lefuri. Pommereul, care-l cunoscuse “la curte și în tabere”, îl numise ajutor de primar la Tours și administratorul ospiciilor.

Tînăra pereche locuia mai întîii pe *rue de l'Armée-d'Italie*, într-o casă luată cu chirie. La 20 mai 1798, cincisprezece luni după căsătorie, Laure Balzac născu un băiețel pe care voi să-l adapteze și care nu trăi decît treizeci și trei de zile. Pentru acest motiv, de îndată ce se ivi pe lume al doilea copil al lor, Honoré născu la 20 mai 1799, soții Balzac îl încredințară unei doici, soția unui jandarm, locuind la Saint-Cyr-sur-Loire. Un an mai tîrziu i se alătură sora sa Laure, născută la 29 septembrie 1800.

Honoré nu-i iertă niciodată mameisale această separare : “Ce cusur fizic sau moral mă făcea să merit răciala mamei ? Eram un copil venit pe lume din datorie, a cărui naștere e o întîmplare ?... Dat la o doică la țară, uitat acolo de familia mea timp de trei ani, cînd m-am întors în casa părintească am fost atît de neluat în seamă încît stîrneam mila oamenilor ...”. În realitate, doamna Balzac îngrozită de moartea pruncului hrănit la pîptul ei, se supusese pur și simplu obiceiului din vremea aceea. Trebuie să recunoaștem totuși că, deși atît de aproape de copiii ei, nu i-a văzut decît rareori.

Doica era o femeie de treabă. Din păcate bărbatul ei suferea de patima beției și, cînd se îmbăta, devenia brutal. Cu toate acestea, Honoré păstra o amintire ciudat de duioasă acestui dîmb de pe malul Loarei, zilelor în care, de dimineață pînă seara, construia “din pietricele și noroi, palate Luvru în miniatură”, și mai ales “adjunctului construcțiilor sale”, surioara LAURE, “frumoasă ca o madonă de Rafael”. Atitudinea rezervată a pătinților avu ca efect sporirea afecțiunii fraterne:

Eram doar cu doi ani mai mică decît Honoré, și în aceeași situație față de părinții noștri ; crescuți împreună, ne iubeam cu duioșie ; amintirea afecțiunii lui datează de mult. N-am uitat cu ce viteză alerga în ajutorul meu spre a mă împedica să vin de-a berbeleacul pe cele trei trepte înalte, inegale și fără balustradă care duceau de la camera doicii noastre în grădină ! Înduioșătoarea sa ocrotire a continuat și în casa părintească, unde nu o dată s-a lăsat pedepsit în locul meu, fără a-mi trăda vinovăția. Cînd soseam la timp spre a mă acuza, îmi spunea: “Să nu mai recunoști altă dată nimic, imî place să fiu certat în locul tău!...”

Honoré trăi cîțiva ani în satul acela, unde casele albe se orînduiau de-a lungul taluzului Loarei, “mărginită de minunați plopi, pe care îi auzeai foșnind”. Largul fluviu curgea între bancuri de nisip și ostroave stufoase. Copilul se bucura de aceste priveliști fermecătoare, “unde stăpîne nu sînt cutezanța, măreția, ci frumuseția naivă a naturii”. pe malul celălalt se înșiruiău colinele “catifelate, înstelate de petele albe” ale castelelor așezate ca pe niște policioare. “Sub bolta-ți senină ochi-mi de copil văzură primii nori gonind.” Aceste așezări pitorești din Turena aveau să rămînă pentru el, de-a lungul întregii vieți, frumosul ideal, decorul celor mai dulci iubiri.

Împlinise patru ani cînd a fost readus la Tours, în casa părintească. Mama s-a naștiut să se facă iubită. Honoré era “un copil fermecător; voiciunea sa, gura-i bine conturată și zîmbitoare, ochii săi căprui, sclipitori și blînzi totodată, fruntea-i înaltă,

bogata-i chica neagră atrăgeau privirile când ieșia la plimbare”. băiețelul acesta drăguz, naiv, drăgăstos întâlnea “flacăra mistuitoare a unei priviri severe”. Mama sa “nu știa ce înseamnă mângâierile, sărutările, plăcerea simplă de a trăi și de a gospodări pentru ceilalți un cămin fericit”. Pofa de lux, dorința de a lua ochii și de a-și păstra rangul îi alterau caracterul.

O a doua fată, Laurence, se născuse la 13 aprilie 1802 și, cu prilejul botezului ei, soții Balzac își dăruiră o particulă nobiliară, de altfel cu intermitențe. Ascensiunea lor părea rapidă. Protejat de generalul prefect Bernard-Francois devenia una din primele notabilități ale orașului. Ca ajutor de primar, se simțea abligat să fie proprietar la Tours. Vînzînd ferma sin Gazeran, care aparținea soției sale, cumpără, la numărul 29 de pe *rue d'Intre-et-Loire* – “o stradă imperială, o stradă cu două trotuare; o stradă bine pavată, bine construită, bine spălată, curată ca un pahar ; regina străzilor, singura stradă din Tours ” – o vilă frumoasă cu lambriuri vechi, cu grajduri și grădină; apoi opt zile mai tîrziu, ferma Sain-Lazare, pe drumul de la Tours spre Saint-Avertin. Ferma era bun național, și al Bisericii, ceea ce îi îndepărta pe credincioși, afacerea devenind convenabilă.

Mai ambițios ca oricînd, încredințat că, ajutat de forțe oculte, poți obține orice, Bernard-Francois uneltia pe ascuns și nu-și găsea timp pentru copiii săi. Preatînăra și preafrumoasa lui soție “se avînta exaltată în vîltoarea veții mondene”; “îi ținea sub vraja ei ” pe castelanii rurali din prejurimi și pe englezi, pe atunci cu reședință forțată la Tours.

Mult mai tîrziu, la o vîrstă înaintată, îi spunea ficei sale: “”Un soț bătrîn m-a silit să fiu rezervată și să-i țin întotdeauna la distanță pe cei care mă plăceau; trăsăturile mele, nițeluș grave, mi-au dat mai curînd înfățișarea unei femei dezagreabile decît a unei amabile ...” Precauții zadarnice. Invidioase, doamnele din partea locului găseau că “îmbrăcămintea ei era prea pretențioasă” și afirmau că soțul ei încheie afaceri prea bune. Prin succesele, prin cuceririle ei, reușise sa-și facă dușmance din toate femeiele virtuose. “Din pricina vîrstei sale tatăl tău avea delicatețea să nu spună nimic ...” Nu spuse nimic nici cînd se vorbi despre o legătură a soției sale cu domnul de Margone, proprietarul castelului din Saché. Liniștea căminului reprezenta, în ochii săi, o condiție esențială a longevității.

Familia Margonne se afla la granița dintre burghezie și mica nobilime. Toți îi recunoșteau particula de noblețe, dar Jean de Margonne semna *Margonne*, pur și simplu, așa cum figura și în registrul de stare civilă. Născut la 1780, acest tînăr frumos se căsătorise, în 1803 , cu verișoara sa, Anne de Savary, scundă, tînără, gheboasă și mofluză, care-i adusese ca zestre domeniul din Saché, cu trei conace, două ferme și șase mori. *Messire* Henri-Joseph de Savary, un domeniu format numai din podgorii: la Caillerie. Purta perucă, trăia cu o slujnică și “ascundea o profundă circumspecție țărăniască sub masca simplității înșelătoare”. Ginerele său, Margonne, elegant, distant, prea “citadin” ca să se retragă la țară, stătu pînă în 1815 mai mult la Tours decît la Saché. Își găsisse un pretext virtuos ca să rămînă în oraș, angajindu-se ofițer în trupele urbane, elită a gărzii naționale. Duminica, pe promenadă, și pe *rue Rozale*, conducea defilarea grenadierelor săi. Poate că Laure Balzac se îndrăgosti de el, dacă e să ne luăm după tradiția familiei și după aparențe, văzindu-l trecînd în

frumoasa-i uniformă, grav și puternic, mulțumit de sine. Orice legătură e acaparatoare. Când fiul și fica ei reveniră de la saint-Cyr-sur-Loire, nu mai găsi să-i vadă decît duminica.

Honoré, Laure și Laurence erau încredințați unei guvernante care-i băga în toți sperieții, domnișoara Delahaye, și trăiau îngroziți deopotrivă de privirea fixă de-un albastru-închis a mamei lor și de minciunile guvernantei, care pretindea că Honoré urăște căminul, că nu ie tîmpit , ci fățarnic. Îl ironiza văzindu-l că privește stelele cu o pasiune ciudată. De mic copil improviza comedioare ca să-și distreze surorile. “Scîrția ore întregi, scrie Laure, pe coardele unei mici viori roșii iar pe chipul său trălucia convingerea că ascultă ceva melodios. De aceea era foarte mirat cînd îl rugăm să mai termine cu această muzică. <<nu auzi oare cît e de frumos ?>> îmi raspundea el” Honoré se bucura de privilegiul de a trăi într-o lume imaginară și de a auzio acorduri cerești care nu răsuna decît pentru el.

Cel mai mare eveniment din primii sa-i ani l-a constituit o scurtă călătorie la paris. Bunicii Sallambier doriseră să-și cunoască nepotul. Doamna Balzac li-l aduse, și ei îl plăcură la nebunie pe acest băiețel drăguț, pe care-l copleșiră cu alintări și cadouri. Neobișnuit cu astfel de sărbătorire, povesti la întoarcere surorilor sale mii de istorioare despre casa bunicilor, despre frumoasa grădina și despre Mouche, cîinele de pază. La rîndul ei, doamna Sallambier relata cu placere această mica scenă:

Într-o seară în care fusese adusă pentru el lanterna magică, Honoré , nezărindu-l printre spectatori pe prietenul său Mouche, se ridică, strigînd pe-un ton autoritar: “Așteptați !”... (Se știa atotputernic la bunicul său). Iese din salon și se întoarce cu blajinul cîine, căruia îi spune : “”Stai aici Mouche, și uitî-te; nu te costă nimic, bunicuțul plătește!”.

Vorbele de duh ale copiilor sînt ecoul naiv al cuvintelor socotite de părinți că au rămas secrete. Se vorbea prea mult, în casa soților Balzac, despre bani și despre moșteniri. Din păcate, la cîteva luni după aciastă călătorie, bunicuțul muri în urma unui atac de apoplexie. A fost o mare durere pentru Honoré. Puțin mai tîrziu, bunicuța se mută la fiica ei. Aducea celor doi soți o rentă de cinci mii de franci, dar săvîrși greșiala de a încredința niște capitaluri ginerelui ei, care-i plasă nechibzuit într-o afacere “uluitoare”, și o făcu să piardă patruzeci de mii de franci. Doamna Sallambier și-ar fi răsăfătat cu plăcere nepoții; dar se interpușe severitatea ficei sale. Honore tremura ca varga cînd maică-sa spunea că se va ocupa de instruirea lui. În schimb îi plăceau, fără să le înțeliagă, gravele conversații și originalele vorbe de duh ale tatăluisău. Doamna Balzac, “cu jilț reținut” la catedrala Saint-Gatien, își întovărășia feciorul la slujbe religioase. Se arăta cu atît mai conformistă cu cît se știa mai puțin ireproșabilă.

Cînd Honoé împlini opt ani, hotîrî să-l bage intern la colegiul din Vendome. Trebuie spus că în perioada a ceea aștepta un copil pe care gura lumii îl atribuia lui Jean de Margonne. Honoré se despărți îndurerat de buna sa surioară, tovarășă “a amărîciunilor și lacrimilor sale”. Fără îndoială că exagera, din cauza hipersensibilității sale, tristețea copilăriei lor. Mai tîrziu avea să spună : “N-am avut niciodată mamă”. Erau cuvintele nedrepte, scrise într-un moment de furie. Dar copii încearcă dureri mari, și ce importanță are că e vorba de-o falsă suferință, din moment ce-o socotești

reală? Există bastarzi imaginari care, deși născuți în cadrul unei legături conjugale, se simt totuși renegați de părinții lor fără a înțelege cauza acestei nefericiri. Într-o măsură mai mare decât alții, spre a-și compensa descumpănirea, ei sînt însetați de succes și de glorie.

EUGENIE GRANDET

Prezentare generală

Concepția realistă a lui Balzac se întemeiază, după propria-i mărturisire, pe detaliul împrumutat din realitatea contemporană și nu din istorie sau imaginație, după credința romanticilor. Societatea franceză în toată ierarchizarea ei socială putea oferi scriitorului, de la limita tragicului până la cea a comocului, toată gama sentimentelor omenești. Considerând că omul nu poate fi decât produsul epocii lui, că tipologiile reflectă mediul de viață, Balzac se constituie într-un istoric al moravurilor, conform principiului că scriitorul trebuie “să compună tipuri prin reunirea mai multor caractere omogene”.

Reunindu-și opera sub titlul sugestiv de *Comedie umană*, Balzac operează clasificări și stratificări, concepând lucrarea unei veți într-o perspectivă unitară. Prima diviziune, *Studii de moravuri*, include *Scene din viața privată (femeia la treizeci de ani, Moș Goriot, Contractul de căsătorie)*, *scene din viața de provincie (Crinul din vale, Eugenie Grandet, Iluzii pierdute, Muza departamentului)* *Scene din viața pariziană (Istoria celor treisprezace, Cesar Birotteau, Verișoara Bette, Splendoarea și nefericirile curtezanilor)*, *Scene din viața politică, militară sau compestră*. Următoarele două diviziuni sunt *Studii filozofice*, și *studii analitice*.

Comedia umană urmărește câteva teme fundamentale, între care banii și setea de parvenire, scriitorul având meritul de a fi înlăturat intriga romantică a iubirii prin aceea realistă a averii și a moștenirii. Pe această temă se articulează și romanul *Eugenie Grandet*, scena din viața de provincie încadrată în această impresionantă frescă socială oglindind drama aspirațiilor înalte, zădărnice de interesele meschine ale societății.

Apărut în 1833, cartea, una din capodoperele balzaciene, urmărește destinul tinerei Eugeniei, fiica dogarului Grandet din orașelul de provincie Saumur, de pe Loara. Eroina duce o viață de privațiuni impuse de tirania și zgîrcenia tatălui său, înbogîțit prin speculă, în compania mamei sale, și ea victimă a acestei tiranii, și a slujnicei Nanon. Unica sicietate accesibilă bogatei moștenitoare este aceea a familiilor Cruchot și Des Grassins aspirante, din interes meschi, la mâna ei. În viața cenușie a Eugeniei nu intervine nici o umbră de speranță pînă la venirea neașteptată a vărului său Charles, eveniment care constituie, prin urmările lui, intriga romanului.

Apariția lui Charles este, la rîndul ei, motivată de falimentul și, ulterior, de sinuciderea tatălui acestuia, fratele lui Grandet, care îi cere dogarului, ca ultimă dorință, să-i protejeze fiul și să-i faciliteze plecarea spre Indii, pentru a-și reface

averea. Frumosul și răsfățatul Charles aduce în sufletul verișoarei sale sentimentul, necunoscut pînă atunci, al iubirii, de care Charles profită pentru a-i lua colecția de monede de aur pe care i le oferise tatăl său de-a lungul timpului, de astfel la singura avere la care Eugenie avea acces direct. Promisiunea tînărului că, la întoarcere, se va căsători cu Eugenie nu poate să îmblînzească mânia avarului Grandet la aflarea veștii că Charles a plecat cu aurul ficei sale. Viața tinerei va deveni o condamnare, căci tatăl o izoliază în camera ei, hrînind-o numai cu pîine și apă.

La moartea doamnei Grandet, temându-se că Eugenie și-ar fi putut cere moștenirea la care avea dreptul, reducându-i astfel venitul, bătrînul avar își eliberiază fiica, pentru care însă viața nu mai însemna nimic, după ce singura ei speranță se spulberase. Întors după opt ani din îndepărtata Indie, Charles nu mai este tînărul de odinioară, ci un bărbat rece și dur, purtînd pecetea dorinței de înavuție a familiei Grandet, care-și anunță verișoara, într-o scrisoare distantă, că se va căsători cu descendenta unei familii nobile. Dezamăgită și lipsită de orice orizont, eroina va fi deacord, după moartea tatului său, să-l accepte pe fostul ei pretendent, dar nici de această destinul ei nu se schimbă, căci rămîne repede văduvă, dedicîndu-și viața și averea faptelor caritabile.

Inegalabila artă a lui Balzac rezidă nu doar în structurarea subiectului său, ci și în maniera de a-și contura personajele, atît de veridic, încît ele trăiesc și se mișcă liber și dincolo de paginile cărții, fascinîndu-l chiar pe creatorul lor care, în ceasul morții, îl cheamă la căpătîiul său pe doctorul Horace Bianchon, ilustrul personaj al Comediei umane. Concepția balzaciană că romanul trebuie construit într-o viziune deterministă, orice efect explicîndu-se printr-o cază, sociologică și istorică, întrucît o acțiune nu există în afara dimensiunii ei sociale și în afara localizării concrete în timp, afectează în sens pozitiv structura personajelor, devenite adevărate fișe antropologice, în care autorul cuprinde detalii simbolice, descrierii și evocării, aspecte vestimentare, trăsături fizice și de natură morală.

Scriitorul, credea Balzac, nu este decît “secretarul societății care-și scrie istoria” și rostul lui e “ să compună tipuri prin reunirea trăsăturilor mai multor caractere omogene”. O dată cu Balzac, romancierul devine omniprezent și omniscient, are acces la secretele personajelor sale și înțelege motivația faptelor lor, le guvernează destinele, mandatat de societatea pe care o reprezintă. Eroul este prezentat într-o diversitate de circumstanțe care îi configurează personalitatea, pornind de la prezent, evocînd trecutul și urmărind evoluția destinului său în viitor, în strînsă legătură cu mediul de viață, cu locul și cu epoca.

Un asemenea tip de erou se regăsește și în romanul Eugenie Grandet. Portretul lui Felix Grandet este o sinteză a ralentului balzacian, o dovadă a puterii de observație și a fineții de analiză a creatorului. Imaginea fizică a personajului prefigurează portretul său moral. Un om scund, îndensat, cu pulpe groase și genunchi noduroși, dogarul din Saumur exprimă voință și îndârjire în tot ceea ce întreprinde. Pe fața rotundă cu bărbia dreaptă, ochii au o expresie calmă și devorantă, amintind de privirea unui șarpe, iar cutele transversale ale frunții trădează o viață plină de neliniști. Lipsa de căldură, egoismul, atitudinea posesivă față de moștenitoarea sa se subordonează avariției, marca denitorie a personajului.

Pe lângă detaliile fizice, atitudinea și manierile lui Grandet sugerează o deplină încredere în sine și convingerea apriorică a reușitei oricărei acțiuni în care s-ar fi angajat. Autorul nu neglijează nici detaliu vestimentar semnificativ în configurarea personajului său, îmbrăcat întotdeauna la fel, purtând încălțări solide și butucănoase, ciorapi de lână, pantalon scurt de postav cafeniu și, peste o jiletcă de catifea vărgată, o haină lungă, castanie. O deosebită atenție acordă mânușilor sale, care îl țineau, de altfel, cel puțin douăzeci de ani.

Faptul că nu datora nimănui nimic nici un ban atrage după sine respectul locuitorilor din Saumur, pentru care arta de a-ți conduce profitabil afacerile reprezintă cea mai aleasă calitate a unui om. Devenit primar al orașelului, Grandet impune pretutindeni aceeași admirație rece, numele său fiind legat cu venerație de o avere pe care nimeni nu o determinase exact. De altfel, pentru erou existența se reduce la afaceri, chiar datoria sa de soț și de tată fiind reglată în aceiași termeni. Imediat după înmormântarea soției sale, el îi cere fiicei cu adevărat îndurerate să regleze “micile afaceri” ale moștenirii.

Balzac pune în slujba conturării personajului său nu doar detaliile exterioare, ci chiar și modul de a comunica al acestuia, redus în esență la câteva sintagme, rostite cu voce vicleană: “nu stiu”, “nu vreau”, “vom mai vedea”. Mai mult decât un avar tipic, Felix Grandet este imaginea dehumanizată a individului dominat de idealul banului, pentru care este capabil să sacrifice totul.

Profilul eroniei se conturează în antiteză cu bătrânul Grandet. Sensibilă și discretă, Eugenia ascunde probabil o frumusețe asupra căreia scriitorul nu a zăbovit, dar care transpare din atitudinile și sentimentele ei. În ciuda indiferenței pe care o manifestă tatăl, pentru care tînăra nu reprezintă nimic, decât în măsura în care îi afectează averia, ea îl iubește și este mereu preocupată să nu-i prilejuiască vreo supărare, iar pentru mama sa, al cărei tragic destin îl urmează, nutrește o iubire profundă și statornică. Virtuțile eroniei sînt însă dublate de o mare naivitate, ea fiind incapabilă să intuiască ori să accepte intențiile meschine ale tatălui său.

Crescută în privațiune, departe de orice confort, Eugenie nu percepe valoarea banului, care pentru ea nu are nici o semnificație. De aceea renunță cu ușurință la banii ei în favoarea lui Charles, apoi se mulțumește cu o rentă de o sută de franci pe lună, pentru ași plăti slujbele la biserică. Eroina este victima unei educații pe care i-o impune o societate injustă, întruchipată de un tată tiran și egois. Deprinsă să se supune fără nici o revoltă, ea devine prada ușoară a lui Charles, pentru care plăcerile vieții și apoi bucuria bogăției stau mai presus de orice sentiment.

Toate celelalte personaje gravitează în jurul acestor doi poli ai romanului prefigurînd aceleași tipologii. Eugenie, mama sa, slujnica reprezintă imaginea colectivă a victimilor unei societăți pentru care omul se măsoară în puterea banului, iar Grandet, Charles, Cruchot exprimă tocmai această putere dezumanizantă. Îngroșind puternic trăsăturile eroului său, Balzac a dat imaginea grandioasă a unui viciu dus la extremă, căci, după propria-i mărturisire, “dacă Moliere a creat avarul, eu am creat avariția”. Aproximarea de personaje clasice este evidentă în aceea ce privește aria tipologică cu diferența că eroii realismului sînt ancorați într-un timp concret, primind

determinările lui. Tip al avarului, ca și Harpagon, Grandet este însă avarul francez înbogățit de pe urma revoluției.

Arta narativă balzaciană se întemeiază pe vuziunea exterioară, dar omniscientă a scriitorului, care își construiește narațiunea la persoana a III-a, completînd-o magistral prin descrierea decorului, a interioarelor, a detaliilor, vestimentare și prin dealog, esențial în configurarea personajelor. Unitatea compozițională derivă din chiar realitatea pe care o reprezintă, iar personajele, cu o identitate socială bine definită, alcătuiesc o umanitate ce face concurență stării civile, cunoscută fiind, de altfel, și obișnuința scriitorului de a prelua numele eroilor săi de pe pitrele de mormînt ale cimitirului parizian Pere-Lachaise.

Dincolo de observație rezidă însă puterea creatoare a lui Balzac, în care Baudelaire vede chiar esența umanității pe care o crease: “am fost deseori mirat că marea glorie a lui Balzac a fost aceea de a trece drept observator ... Toate personajele lui sun ca niște arme încărcate cu voință pînă la capătul vieții ; acesta este Balzac însuși”.

Aprecieri Critice

“Din punctul de vedere al realizării artistice, romancierul este cîștigat de pasiunea portretului, în care sens decorul exterior are rolul de a da prețioase și foarte sugestive indicații asupra caracterelor, cu moravurile, deprinderile, concepțiile, sentimentele și gusturile lor. Sepoate spune că de la această dată apar din plin și <<lunea lui Balzac>>, și <<arta balzaciană>>. ”

(Ovidiu Drimba)

“Oricît de mare și de rapid a fost succesul domnului Balzac în Franța, el a fost poate mai mare și mai mai necontestat în Europa. Detaliile care s-ar putea da în această privință ar părea fabuloase și n-ar fi decît adevărate. ”

(Sainte-Beuve)